

բան գրած է: Յիշենք Կեղոս աւերպոպոսը: սառնական վրայ (1786). Յիշարարեան նա- ձոյքներ (1792). ոս իր գլուխ գործոցն է և 15 անգամ՝ ապագրուեցաւ. Դամուկ սա բա- յնկամ մը (1798). Կարմիրս (1810). Ճե- բրյիկն (1814). Մարգիայիկն կեանք (1819).

Խոտլիս (1822-28, 2 հատոր): Առնճերոյ գեղեցիկ կենդանագիր մը կայ թո՛վմա ի.ու- լինչի ձեռքով նկարուած, և սերի կիսան- գրի մը Տէնդէնէն քանդակուած: Է. Ա. ՅՈՎԱԿԻՄՅԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ԽԱՉԱԿԻՄՅԱՆ ԲԱՆԱԿՆ ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

ՍԱԶԵՆԱԲՈՐՈՒԹԻՒՆ ՍԻՐՈՑ ԿՐՈՒԳԿԵՐՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ԽԱՌՆՈՒՐԴԲ ՊԱՏԵՐԱՋՄԻՆ

ՐԻՒՆ սխալն յառաջընկեց՝ իբրևս զեռպան հասնելով՝ Աւետիք կը բերէր Արուսեակին զալլասանն, Մինչդեռ սա պանունագեղ՝ գրախաէն քաղուած վարդերով՝ Ոսկէշող գլուխը կապէր շրքեղ պըտակ ծաղկազարդ. Երբ բանակն ամբողջ զէնքի տակ ահա կազմ աւ պատրաստ՝ Մեծաթունց խօշխնով կը խրդուբտար բարձրաշինդ, Գալարափող շեփորներուն շտապմանէն իսկ կանուխ, Որք շուտով քաղցրանուաջ ձայնով զլուարթ հրնչեցին:

- 2. — Զօրազուին իմաստնախոհ՝ թեթեակի սանձելով՝ Կուղղէ կը յորպրէ եռանդնալառ փափաքնին. Զի զիրին էր մանաւանդ Քարիւրդիսի յորձեռունդն Ալիքնիրն ընթացքնէն ետ պարձրնել քան թէ զիրենք, Կամ զըսպել Քորէասն՝ երբ Ապենեան կողից զէմ Կր բաղխի, և ծովուն տակ կ'ընկըմէ շաա Դուեր. Ուտաի կարգ կանոնով՝ զիրենք յառաջ կը վարէ, Շտապ արշաւանօք, բայց օրինօք հապըշտապ.
- 3. — Ամէն մէկն իւր սըրբախն թեւ ունի, թեւ սոքերուն, Եւ չէ բնաւ գիտակից սրարշաւ հապճեպ ընթացքն: Բայց երբ որ արեգակըն զէպ ի բարձր ելլելով՝ Չոր գաշտաց վրայ կ'արձրէ ճառագայթնկն իւր կիզիչ, Յանկարծ կը տեսնուի Երուսաղէմն հեռուէն, Յանկարծ ցոյց տալ կը սկրսին Երուսաղէմն իրարու,

- Յանկարծ մէկ ձայնով հազար բերնէ կ'ելլէ կը սլանայ
 Հրնչում մ', որ կը թրոշի Երուսաղէմն ողջունել:
4. — Այսպէս նաւաստեաց յանդուպն և բաջ իրմերեւում,
 Փրնտտելու ելլելով զեռ ևւն անծանօթ ծովափներ,
 Եւ օտար բեւեռի տակ, վտանգալից ծովու մէջ
 Խարերայ ալեաց, հոգմաց նենդաւոր փորձն տունելով,
 Երբ որ հուսկ ուրիմն երկիրն անձկակարստ նըշմարէ՝
 Հրրճուալիւր կանչւրատուքով զեռ հետուէն կ'ողջունէ,
 Եւ ամէն մէկն ընկերին զուարթալով ցոյց կու տայ զայն,
 Մոռնալով իսպառ ճամբուն մէջ բաշած հոգն ու վիշտեր:
5. — Առաջին անութմենէն զգացած այն մեծ հաճոյքին,
 Որ քաղցրիկ կերպով շրնչեց իւրաքանչիւր սրբաի մէջ,
 Յաջորդեց ամենապատըն ցաւոց զիցջ ապաշաւ,
 Չանդեալ մեծարանաց երկիւղախառն սիրով:
 Հազիւ թէ նայուածքնին կ'համարձակին վեր անուղ
 Ուղղելով զէպ ի քաղաքն՝ բնարեալ աւանար Գրիտառոսի,
 Մեր մեռու և թագուեցաւ նա սրբրազան շիրմին մէջ,
 Եւ ուր նոր կեանք պարպեւեց յարութեամբ իւր անդամաց:
6. — Նուազ և դաշնաձայն վանկեր և խուշ մըրմունջներ,
 Հաակընեալ Հեծեծմունք և սղբալուր հառաչանք,
 Մի և նայն պահուն հրրճուանք և ցաւ յայտնող ամբողին
 Դուրս գալով՝ կը հրնչեցնեն մեղմիկ շրջունջ մ'օղոյ մէջ,
 Նըման սաղարթախիտ անտառներէ լրսուածին՝
 Երբ թեթև զեփխու հոգմաց փրշմամբ՝ տերեւք սօսափին,
 Եւ կամ ինչպէս ժայռերու մէջ կամ ծովուն ափանց վրայ՝
 Կը Քըշշայ միշա ծրփծրփուն ծափն հարնչաձայն շրջնունով:
7. — Չօրադուրս ըսպալից օրինակէն շարժելով՝
 Բսկսան իւրաքանչիւր սք ճանապարհ կը կրարէ.
 Մետաքսեայ և սսկեղէն զարդն ու փետուր ցըցունից,
 Եւ շրքեղ կորդակն՝ ամէն մէկն իւր գըլխուն կը հանէ.
 Մէկզի կը սնէ նաեւ զտողութեան սրբաի զգեսան,
 Եւ ջերմիկ ու բարեպաշտ սիրոյ արցունք կը ցօղէ.
 Եւ կարծես թէ լացի ճամբան գոցուած բոզալով,
 Ամէն մէկն այսպիսի խօսքով ինքզինք մեղապրէ.
 8. — Ուրեմն, մի Տէր, այս զեանիս վրայ՝ զոր դուն ասանուք
 Բիւրաւոր արինազանգ վրասակներով թրրջեցիր,
 Գէթ զոյգ մ'այսօր կենդանի աղբիւր լիզի արտատուաց
 Չրթափմ' սխա՝ այսպիսի յիշատակու մ'աղէկէզ:
 Ո՛վ սառած սիրտ իմ, ինչն աչքերէն չես գուրս զեղուր,
 Ո՛հ, ինչն ամբողջ արցունք կրարած՝ զեռ չես կայլակեր.
 Կարծրացած սիրտ իմ, ինչն զեռ չես լուծուիր, խորատակուիր.
 Ո՛հ, սղբոց միշտ արժանի դու՝ թէ չոգրտս այս ժամուս:
 9. — Քաղաքէն մէկն այս սպահուս՝ որ սպահապան էր զարուած
 Բարձրածայր աշտարակին, և լեռ ու դաշտ կը տեսնէր,
 Կը դիտէ վարն հետուէն փոշին վերեւ բարձրացած,
 Այնպէս որ կարծես մեծ ամպ մ'օղուն մէջ կազմէ.

- կարծես կը շողշողէ ամպն այն և վառ բորբոքի,
խը ծոցին մէջ կրելով խիտ առ խիտ բոցեր և փայլակ.
Կ'որոշէ յետոյ ճաճանշըն լուսարձակ մետաղաց,
կը սկրսի զանազանել հուսի մարդկիններն ու ձիեր:
10. — Կը գոչէ մէկէն. Ո՛հ, Բ՛նշ է այս փոշին՝ որ կ'սեռնեմ՝
Արդ օդոյ մէջ, Բ՛նշոյէս, ո՛հ, կարծես փայլիլան կը վառի.
Հաո՛յ օ՛ն, ո՛վ քաղաքացիք, ելէ՛ք ելէ՛ք, շուտ առէ՛ք
Ձկնքերնիդ, և պարիսպները պաշտպանել փութացէք,
Հասած է թրշնամին: Այսպէս կրրկին ու կրրկին
կը ձայնէր. Ահաւասիկ թրշնամին հոս է, շուտ 'րէք,
Ամէ՛ն մէկն իւր զէնքերն առնէ՛. տեսէ՛ք այն փոշին,
Սոսկալի ամպի մը պէս երկինքն ամբողջ կը պատէ:
11. — Գեոտարդոյ անփորձ աղաքներն, անզէն արկար ծերունիք,
Եւ կանանց խանդանգանձ ամբոխակոյսն ահարեկ,
Որ ոչ վերատրեւ գիտեն, ոչ զէնք շողացնել,
Տրխրալից պագատագին զկայ ի մրդկիթ կը վագեն.
Իսկ անոնք որ կարողի են անպափօք և սրբասով
կը փութան կ'աճապարեն յափըշտակել զէնքերնին,
Ոմանք զէպ ի դըռներն, այլք պարըսպաց կը դիմեն.
Թագաւորն ալ չորս պին աչք կու տայ, ամէն բան կ'հոյսայ:
12. — Կարեւոր իւր հրամանները տալէն վերջ՝ կը քաշուի
Դէպ ի այն կողմն՝ ուր երկու գրանց մէջանդ բուրդ մ'է կանդուն.
Այսպէս մօտ կ'ըլլայ՝ ուր հարկն է. և կեցած այն աեղէն
Յած են պաշտաւայրքըն շըրջապատ լեռներով:
Ուզեց նա դը իրեն հետ Երմինիա եւս հոն գայ.
Գեղեցիկն Երմինիա, զոր իբրեւ հիւր ընդունեց
Արքունեաց մէջ՝ երբ նորս ձեռքէն առին քրիստոնեայք
Անտիօք քաղաքն, և հոն թագաւոր հայրն իւր մեռաւ:
13. — Արդէն իսկ Փռանկներուն դէմ՝ է գնացեր կլորինդա,
Իագմաթիւ են հեան եղողք, ինքն ամենուն առջեւէն.
Բայց ուրիշ կողմ՝ ուր ծածուկ յարձակման դուռ մ'է շինուած՝
Օգնելու համար պատրաստ կը մնայ Արդանտ իւր զընդաւ:
Քաջասիրտ մարտկուհին կը խրախուսէ իրեններն
կորովի խօսքերով և անվեհեր իւր զէմքով.
Պատշաճ է մեզ, կ'ըսէր, վսեմ՝ ըսկիզբով մ'յիւրափ
Այսօր Ասիոյ յայն ամրապինդ հիմնարկներէ:
14. — Մինչդեռ այսպէս կը խօսէր, կը տեսնէ ոչ շատ հեռուն
Գիւղակեան աւարներով ճոխացած վաշտ մը Փռանկաց,
Որ քնացեր էր կողոպտել, սովորութեան համեմատ,
Եւ արդ խաշն ու արջառ ժողլած՝ զէպ ի բանակ կը պանարս:
Ինքն անոնց պէմ, և անոնց պետն ալ իրեն հակառակ
Դիմեց արագավազ՝ նոր՝ յարձակումն երբ տեսաւ.
Քարդոս կը կոչուի պետն այն, կորովի սաստիկապէս,
Բայց ոչ այնքան որ կուսին զէմ՝ մաքատիլ կարենայ:
15. — Իւր այն բուն ընդհարումէն Քարդոս պետն կը դըրի
Փռանկաց և Հեթանոս զօրաց աչքին հոն առաջ.

- վերջիններս արախոյտեան մեծ ազադակ կ'որձրինն,
 Զայն յաջող հմայք մը մտտին համարելով. բայց ի դար,
 Յետոյ շատ մ'ուրիշներուն վրայ կը զխէ ուժգնակի,
 Եւ իւր տղն՝ հարկուաւոր ձեռքերու տեղ կը բրտնէ.
 Զինուորներն հեռեւեցան իրեն փութով այն ճամբէն՝
 Զոր բազմունքը վերացուցած էին և ուրն ալ բացերւ,
 16. — Շուտով մ'եա կ'առնէ աւարն այն աւարոյ ջոկատէն.
 Եւ կամաց կամաց սեղի կու առն փռանկաց զինուորներն,
 Մինչև որ մտատակոյ բըլլան մը ծայր կ'ամփոփուին,
 Ուր տեղույն գիրքը զինուց նրպասաւոր է արդևն:
 Հնն իսկոյն ինչպէս մարտիկ մը զայլուցկոս կը փրկի,
 Սիկոյն կամ ինչպէս վար կ'ընայ կայծակ մ'ամպերէն,
 Քամբն Տանկերգի. սրուն նրան տուաւ կոփրես,
 Դեկ յտաջ շարժեց իւր վաշտն, և ախարունը արնիկեց:

21. — Նոյն պահան կը խոյանայ կլորինզո զէմ կենալու.
 Տանկերգեայ բուն յարձակման, աշտէն լամբին վրայ արնկած.
 Հարուածին գիմազանաց վրայ փոխադարձ կըշտեցին.
 Սի իրան կտորներն, և բաց մնաց կուսին զէմքը մասամբ.
 Զի տոտունք սաղաւարակն խորտակուելով մէկ ոտամամբ
 (Հարուած հիանալի) ցտակեց զըլիէն զկայ ի գուր.
 Եւ զէքն սակփայլիկ հոգմածածան պարզուելով՝
 Բանակին մէջ գեղուհի մ'երեցաւ. գետ եւս զարգուն:
 22. — Փայլակունք թուան աչքերէն, կայծակ շողաց նայուածքէն,
 Բարկութեան մէջն իսկ անոյշ, սրբան ուրեմն երբ ժամակը:
 Ե՛հ, ինչո՞ւ գետ կը մտածես, Տանկերգի, ի՞նչ գետ գիտես.
 Մի՞թէ չե՞ս ճանչնար երեսն այն բեկ ծանօթ տարիկի.
 Ա՛ր, նոյն սա գեղանի զէմքն է՝ որ զբեկ առչորէ.
 Թո՞ղ սիրարդ վրկայէ, ուր կայ պտակերն իւր գրոշմուած.
 Սա ինքն այն նազելին է՝ զուր սեսուր գուն երբեմն՝
 Երբ ճակատն իւր զովայնէր ամայահաս ագրիւրէն:
 23. — Տանկերգի՛ որ ցրցունիցն և նրկարուած վահանին
 Կանխաւ ուշ չէր զարձուցած, տեսնելով բար կը կրտրի.
 Իսկ նէ՛ կրքածին շափ՝ ծածկելով զուսին իւր բաց,
 Տանկերգեայ վրան կը զխմէ. իսկ սա ետ ետ կը քաշուի,
 Եւ կ'երթայ ուրիշներուն զէմ խաղցնել սուրն ահասոր.
 Սակայն չի յաջողի ձեռք բերել իրէն հաշտութիւն,
 Որ բոհմամբ կը հալածէ զինքը՝ Գարձիբ, գոտալով.
 Եւ երկու մահուան հրաւէր կը ձայնէ մէկ անգամէն:
 24. — Հարուած ընդունելով ասպետն հարուած չի դարձներ,
 Եւ ոչ այնքան փոյթ կ'ընէ զոյշ կենալու նորա սրէն՝
 Որտափ ուշ կը գնէ զիտել սիրուն աչքերն և այսեր,
 Որով Ալըն՝ անվրէկ սըլաքն իւր աղեղան կը լարէ.
 Ինքնիրեն կ'ըսէր. ի զուր երբեմն հարուածքն այն կ'ըլլեն՝
 Որ զինուած ձեռքէն կ'իջնեն, բայց ոչ երբեք կը շեղի

- Հարուածն այն՝ որ կ'իջնէ սիրուն գէմքէն հոլանի,
 Եւ միշտ կը թափանցէ կ'անցնի սրբափն մէջ խորունկ:
25. — Հուսկ ուրեմբն կ'որոշէ, թ' և գրթութեան յոյս չունի,
 Որ գողանի սիրականի մը պէս անխօս չըմտնի:
 Կ'ուզէ որ նէ գիտնայ թէ ինք պերուած է արդէն
 Անգէն բոլորովին, աղերսարկու, ահաբեկ.
 Կը դանձայ կ'րտէ. Ո՛վ դուն, որ կը թըխ թէ միայն
 Ձիւ գրտեր եւ թըշնամի քեզ այսքան խուռն ամբոխէն,
 Խառնուրդէն այս դուրս ելլենք, որ առանձին տեղոյ մէջ
 Իրարու հետ կարենանք գալ գէմ առ գէմ գուպարի.
26. — Լաւագոյն եւս այս կերպով պիտ' երեւի՝ թէ արդեօք
 Կըրնանք քաջութիւնս իմ՝ զօրութեանդ հասարիւ:
 Յանձն առաւ, և սաղարատէ զուրկ ըլլալն հոգ շքնելով՝
 Կայն յառաջ ցնաց անվեհեր, միտն ետեւէն գողգողուն:
 Կըտուելու պիտք էր բըռնած արդէն յոխորտ մարտկուհին,
 Եւ արդէն իսկ վէրք տալու վրայ էր՝ երբ նա խօսեցաւ.
 Կեցիք արդ, մեռամարտն ըսկրտեհէն պեռ կանոխ՝
 Կըտուելու սայմաններն որոշուին նախ և առաջ:
27. — Կոյսը կանդ առաւ, և նոյն պահուն երկչոտ վիճակէ
 Յուսահատ սէրն իւր շըրջեց յանգղանութեան զՏանկրեզի.
 Թող պայմանքն ըլլան՝ քանի որ հաշտուիլ չես ուզեր, 'սաւ,
 Որ դուն սիրալս կուրծքէս քաշես թափես քու ձեռքովդ.
 Այո՛, սիրտս այս, որ ալ իմըս չէ՝ կ'ուզէ կամովին
 Հրժարիլ կեանքէ՝ թէ չէ՝ քեզ իրեն կեանքն հաճելի.
 Քուկդ է՝ շատ ժամանակէ ի վեր. հասած է վայրկեանն
 Որ հանես զայն դուն ինձմէն, իսկ ես պէտք չեմ արդիւնել:
28. — Ահա թոյլ թողում՝ բազուկքս, և ահա կուրծքս անպաշտպան
 Քու առջեւդ կը պրնեմ. աղէ ինչու չես խոցեր.
 Կ'ուզեմ որ դիւրացնեմ գործդ, զայն մէրկ կը խնդրես.
 Հաճութեամբ լանջասպանս ես ինքս առասիկ կը հանեմ:
 Գուցէ դեռ երկարագոյն գանգասանաց ողբերով
 Իւր ցաւերը բացարէր պիտ' եղկելին Տանկրեզի,
 Բայց խուռն բազմութիւն մ'յանկարծակի վրայ գալով
 Հեթանոս և Քրիստոնեայ զօրաց՝ արդեւր կը պանան:
29. — Փախչելով Սարակինոսը Քրիստոնէից առջեմ՝
 Տեղի կու տային կամ վախերնէն կամ թէ կեղծօք.
 Հիտապիւղ ելողներէն մին, ալմարդի ոմն անպոթ,
 Կուսին գէսքը ծածանուած տեսաւ օդոյ մէջ արձակ,
 Եւ թիկանց կողմէն անցած ժամանակ՝ ձեռքը վերցուց
 Ձրահէ մերկ մնացած մասէն զինքը խոցել ուզելով.
 Բայց գուշեց Տանկրեզի, որ նըշմարեց զայն իսկայն,
 Եւ սրովը դիմարեց այն զօրաւոր հարուածին:
30. — Սակայն ոչ բոլորովին ի զուր անգիտաս սահեցաւ,
 Այլ գերծեց նորա սիրուն զլուին ըսպիտակ վրդին մտաւ.
 Շատ թեթեւ էր հասուցած վէրքն, և խոսպարէն պեղծան՝
 Կամրագոյն ցոլացին քիչ մ'հրաշէկ արեան կայլակօք,

- Նրման բոսորատիպ մաքուր սսկւոյ շողշողման՝
Չոր ճարտար արուեստագործ կարիեհանաց մէջ կ'յիտու :
Բայց իշխանըն Տանկրեդի մոլեգնաբար նոյն պահուն
Սուրբ վեր առած՝ դիմեց այն վատագլին սպանելու :
31. — Ես փախաւ շոյտ մ', և սա քեցեք բարկութեամբ ձին ետեւէն ,
Եւ սլացան՝ ինչպէս օդոյ մէջ սլացըն սուր թըռչանօք :
Վարանած կը մնայ նախ կոյսն , այլ տեսնելով որ իրմէն
Երկուքն ալ հեռացեր են շատ՝ չուզեց հետեւիլ ,
Այլ ետ կը քաշուի ինքն ալ նահանջող զօրաց հետ .
Մերթ ճակատը ցոյց կու տայ՝ յարձրկելով Փոանկաց զէմ ,
Մէկ դառնայ , մէկ ալ դարձնէ , մերթ փախչի , մերթ ալ փախցնէ ,
Եւ չէ՛ հնար որոշել արպօք վանէ՛ թէ խոյս տայ :
32. — Այսպէս վիթխարի ցուլ մ'ընդարձակ կըրկիտում
Թէ եղջիւրը շրթէ զինքն հայածող գոռ շնորուն զէմ ,
Վերջիններս այս կանգ կ'առնուն , և թէ սկըսի փախչելու՝
Ամէն մէկն համարձակ զինքը դարձեալ կը վանեն :
Փախչելու ատեն վահանն՝ իւր կըռնակէն Կըրկնպա
Գեւ ի բարձր կու բընէ՝ զլուին անպաշտպան չըմողլով .
Այս կերպ ծածկուած մաւրիտանեան խաղոց մէջ
Ինքզինքնին կը պաշտպանեն փախչողք նետուած գունդերէն :
33. — Քրիստոնեայք հալածելով փախըստական թըշնամին՝
Մօտեցեր էին արպէն հրեկայաբերձ պարըստաց .
Երբ յանկարծ զարհուրելի աղաղակաւ մ'այն տեղէն
Ետ դարձան Սարակինոս զօրքերն երպ շարժումով ,
Եւ մեծ շրջանաւոր պտոյտ մ'ընելով ըսկբան
Չիրենք մաս մ'ետեւէն , մաս մ'ալ կողերնէն հարուածել :
Արզանս ալ նոյն պահուն դիմեց լեռնէն զէպ ի վար՝
Իւր գընդովը դիմացի կողմէն վրանին յարձկելու :
34. — Կատաղի Չէրքէզն անցաւ իւր ջոկատէն զէպ յառաջ ,
Որպէս զի կարենայ ինքն առաջին վէրքը տալ .
Եւ դիմացն ելածը նախ զարկաւ գետին տապալեց ,
Չիւուն հետ տակնուրայ գլորարկելով զէպ ի վար .
Գիտ օդոյ մէջ թըռչելէն առաջ՝ կըտոր կտոր չեղած՝
Նիկակն իւր տարածեց շատերն անոր մահակից .
Յետոյ ձեռք զարկաւ սուրին , որ ամէն վար իջնելուն ,
Կը սպաննէր միշտ կամ զլորէր և կամ թէ գէթ կը խոցէր :
35. — Արզանսի նախանձակիցըն քաջարին կըրկնպա
Իւր կեանքէն զըրկեց հուժկուն Աքտիլ՝ հասուն տարիքով .
Այլ նոյն իսկ ծերութեան մէջ աննրաճ հոգոյ աչր .
Հայր էր զոյք մ'արբուն որպս , այլ փրկել զինքն հնար չեղաւ .
Ազկանդէ նոր՝ անպրանիկըն գըթընպակ վէրք մ'առած՝
Մտիպուեցաւ հայրագութ իւր խնամքէն ետ կենալու .
Իսկ կըրտսերըն Պոլիփեան , որ հօրը քով մնաց միայն ,
Հագրե ճողոպրելով կըրցաւ ինքզինքն ազատել :
36. — Տանկրեդեայ հնար չըլլալով հասնիլ գոեհիկ փախչողին ,
Որուն ձին արպընթաց էր իրենէն աւելի ,

Էս պարձած կը նըշմարէ՝ որ շատ յանդուգն արշաւով՝
 Չափէ գուրս գէպ յառաջ են նետուեր իւր զինուորներն .
 Կը տեսնէ որ պաշարուած են. շըրջելով սահնէ խկոյն՝
 Ձին կը մըարակէ մէկէն՝ գէպ հսն թըռցնելով:
 Էս ոչ ինքըն միայնակ գիմէ իւր վաշան ազատել,
 Այլ և դունդն այն՝ որ ամէն վտանգաց վազէ զմտպարու:
 37. — Սա է գունդըն Գուգոնի, վաշան Ազատխումբ սպառազէն,
 Քաջընտիրք զիւցազանց, բանակին ջիւն և կորով.
 Գերապոյնըն մէջերնէն զիհանձնութեամբ ու զեզով
 Հոխալը՝ կայծակէն ևրպ յառաջ կը սլանայ:

.

41. — Խոկ վարը հսն զխնացնին
 Կոտորածն հեարզհեալ կը սաստականար մալեղնուս.
 Ձի Հոխալը և Տանկընկի խորտակեցին շըրջանակն
 Որ խուռնը զօրքերով և հսծ զինուք էր կազմուած .
 Յետոյ հսն հասա նաեւ վաշան ապետաց Գուգոնի,
 Էս զքոնէ սաստակութեամբ հարուածելով զըրդուեցուց.
 Արգանա իոկ, Արգանա ինքնին ահեղ բաղիմանէն
 Հոխալըի՝ կարծանելով ևրկիր՝ հազիւ կանգնեցաւ:
 42. — Գուցէ չէր կանգնիր, թէ նոյն ատեն սրկոյն Բերտուղեայ
 Չըսահէր յանկարծակի ձին իւր՝ զեակն ինկնալով,
 Էս զի ոտքն իւր՝ անասնոյն ներքեւ ճըմաւ էր մտացած,
 Հարկ եղաւ որ աընարնայ քիչ մ՛ազատել զայն տակէն:
 Այս կերպով Հիթանոս զօրքերն իսպառ ջախջախուած՝
 Սկըտան գէպ է քաղաքն ապաւինիլ փախըտտեամբ.
 Արգանտ և Կըրիկա միայն են թումբ ամբարտակ.
 Վերջապահ գէմ՝ որ իրենց թիկունքէն քուտըն զիմէ:

43. — Վերջապահ կ'երթան երկուքն ալ, և իրենց բաղիմելով՝
 Էսանէն մղոնները՝ քիչ մը կ'ընկրիկին կանց կ'անունն.
 Այնպէս որ կըրնան զես նուազագոյն վրտանցով
 Այն նախկին փախըտտական գնացողք պարձեալ փախըտտել:
 Բայց Գուգոն յաղթանակին վառ եռանդեամբ՝ կը զիմէ
 Հալածել նահանջողներն, և իւր ձիուն զարնուածքով
 Կը ճընշէ Տիգրանըն սէպ, և զիզը սրով թըռցնելով՝
 Կը թողու որ իրանն անգլուխ երկիր կործանի:
 44. — Էս ոչ Ալգազարի կ'օգնէ իւր նուրբ լանջապարհն,
 Այլ և ոչ իսկ գու կարշնեղ Կորբանի պինդ զըլխապանն,
 Ձի այնպէս ծոծրակէն ու թիկունքէն խոցոտեց
 Որ վէրքը թափանցեց ելաւ զէմքէն ու կուրծքէն.
 Իւր բազուկը զըրկեց իրենց քաղցրիկ արեւէն
 Մէհմէտի, Մուրատի, վէսն Ալմանսարայ հոգիներն.
 Այլ և ոչ իսկ մեծ Չէրքէզն այն՝ զերազանց կորովին՝
 Գուգոնէ անվախ կրնայ ապահով քալլ մ՛առնելու:

45. — Չայրութէն մաընչելով Արգանա ինքզինքը կ'ուսէ,
 Կը կենայ երբեմըն գէմ կը գնէ, տեղի կ'սայ յետոյ.

- Այնպիսի կերպ հուսկ ուրեմն յանկարծ ետես կը գառնայ,
Եւ այնքան շեշտակի սուրլ կողին մէջ կը խրէ,
Որ երկաթը բոլանդակ թափանցանց ներս կը մխուռի,
Եւ հարուածն այն՝ Փոսնկ առպեան արեւէ զուրկ կը թողու-
կը գլորի վար, և աչքերն ալ՝ որ հազիւ կը բացուին,
Երկաթի քընով տըխուր հանգըստութեամբ կը գոցուին:
46. — Երեք հեղ կէսխրիկի բացաւ զանոնք, և ջանաց
Քաղցրը շողն երկինց վայելէ, փողզով բազկին վրայ յենլով,
Եւ երեք անգամ ինկաւ, և քօզ մ'աղօտ սեւաթոյր
Մըթընցուց աչքերն, որ հուսկ ուրեմն յոգնած՝ փակուեցան:
Պարզուեցան անպամեներն, և մահուան պաղ սառնութիւն
կարծրացուց զանոնք, և ցուրտ քըրախնը մ'ամէն դին ցօղեց:
Իսկ անշունչ ինկած մարմնոյն վրան Արգանսու ուշ չըզնելով՝
Կ'երարգէ փութով՝ յառաջ դէպ իրենները կ'անցնի:
47. — Բայց այսու հանգերձ՝ առանց ընթացքէն ես կենալու՝
կը գառնայ դէպ ի Փոսնկներն և գոչէ. Ո՛վ ասպետներ,
Աւասիկ արիւնազանգ պողսվատիկս է սուրն այն՝
Ջոր երէկ դեռ ինձ նուիրել հաճեցաւ ձեր սպարապետն.
Պատմեցէք իրեն թէ ինչպէս զայն ի գործ վարեցի.
Կարծեմ սիրայօժար պիտի լըսէ ինքն այդ լուրն,
Եւ պէ՛տք է գոհ ուրախ ըլլայ՝ որ իւր տուած պարգեւն՝
Այսպիսի յաղող փորձով մ'ընտիր ըլլալը ցոյց տուաւ:
48. — Եւ ըսէք իրեն, ասկէց վերջ թող պատարատ զբանբի՝
Լաւագոյն դեռ աւելի փորձն՝ իւր աղեաց մէջ տեսնել.
Եւ թէ ինքն գալ մեզի դէմ՝ յարձկիւու գանդաղի,
Ես ինքս անակընկալ տի գամ ուր ինքն է կեցած:
Այս պոռոտ յոխորտանքէն զըրդըռուելով Քրիստոնեայք՝
Ամէնքն ալ իրարու հետ մըրցմամբ վրան դիմեցին.
Բայց ինքն իրեններուն հետ ապահով էր արդէն՝
Ապաւէն պարիսպներուն պաշտպանութեան սակ մըտած:
49. — Իսկ բարձր պատուարաց վերէն սկըսան պաշտպանողք
Այնպիսի կարկուտ մը խիտ առ խիտ քարանց թափելու,
Եւ գրեթէ անհամար կապարճք անթիւ աղեղանց՝
Այնքան յորդառատ սլաքներ տեղալ ձեռք զարկին,
Որ փոսնկ զինուորաց հարկ եղաւ առաջ շերթալու,
Մինչեւ որ քաշուեցան Սարակինոսք քաղքին մէջ:
Բայց Հոննալդ՝ արդէն ձիուն սակ մնացած ոտքն ազատած,
Հտոր էր յարձակող զօրաց մէջ այս վայրկենիս.
50. — Եկած էր սոսկալի վրէժիւնդուրութիւն մ'ընելու
Դիտապասարն Դուգոնի խոշոշ վայրագ սպանողէն:
Ընկերաց քօփն համեմելով՝ արիաձայն կը գոչէ.
Ինչ է այս առատամուրթիւնս, արդեօք որոն կը սպասէք,
Ջօրագլուխը մեր Դուգոն առպետն ընկաւ սրախողխող,
Արդ ինչո՞ւ փութով իր վրէժն առնելու չենք խոյանար.
Կարող են դիւրափուլ ուրեմն որմունք դիմապրել
Այսքան ծանրը պատահաւ ըզգացած մեր զայրութիւն

51. — Եւ թէ նոյն իսկ երկկրդի երկաթաձայլ ըլլային
 Եւ կամ թ' ազամանդեայ անթափանց այս պարիսպներս,
 Հոն ներսն ազաւհով միթէ գրծիեմն այն Արզանս
 Ձեր հուճկու զօրութենէն պիտի կըրնամք պահուրաւի.
 Օ'ն երթանք յարձըկինք: Եւ այս խօսքերս ըսելով՝
 Պարբսպաց կողմը պիմեց ինքն ամենէն նախընթաց.
 Չի կառպին իւր անվեհեր՝ ամենեւին վախ չունի
 Քարերու կարկուտներէն կամ սլաքաց շաղբ տարափէ:
52. — Եւ ես ցընցելով զլուին իւր՝ ղէպ ի վեր կը գարձնէ
 Երեսն՝ այնքան սոսկալի քաջայանդուղին տեսեամբ,
 Որ մինչեւ իսկ պատերէն անպին կեցած պաշտպանողք
 Սրբաբերնուն մէջ անսովոր վախի սարսուռ մը կը զգան:
 Մինչդեռ նա ոմանց խրախոյս կու տայ, ոչլոց կը սպաննայ,
 Իւր աշխոյժը նրաճող մէկն ահա վրայ կը հասնի.
 Ազնուասիրան է Սիգիեր, զոր կ'ուղարկէ Հոն Կոփրեա
 Վեհազայն իւր հրամանաց պատգամաբեր անաչառ:
53. — Նոր՝ անուամբ կը կըշտամբէ սա չափազանց հոանպինն,
 Եւ շուտով կը ստիպէ անպատճառ ես դռնալու.
 Դարձէք, ձայն կու տար, գարձէք, վասն զի ձեր բարկութեան
 Անյամբը է գիրք տեղոյն և ժամանակն անպան.
 Այսպէս իմ բերնովս կը հրամայէ ձեզ Կոփրեա:
 Այս լուրիս վրայ մէկէն Հոնալբ ինքզինք կը ստնձէ,
 Որ խրախոյս կու տար այլոց, թէպէտ որբալն կը մտնչէ,
 Եւ զըսուանց ալ նըշաններ ցոյց տայ անզուսպ զայրութին:
54. — Ես գարձան ջոկատներն, և վերադարձն այն իրենց՝
 Չըկրեց բնաւ խանդարումըն թըշնամեաց կողմանէ:
 Այլ և ոչ իսկ փոքրիկ մասամբ մ'յետին պաշամուռքէն
 Քաջին Դուզոնի մարմինը զուրկ թողուեցաւ.
 Այլ գրթոտ և խնամարկու բազուկներնուն վրայ բարձած՝
 Մըտերիմքն իւր՝ բերին բռնն այն պատուաւոր և զոզարիկ:

ՏԱՍՍՈՅ. Ազատումն նրոստղիմբ. (երգ 9-).

Թարգմ. Հ. Ա. ՏԻՐՈՅԵԱՆ

ՄԵՌԵԼՈՅ ՕՐԸ

ԳԵՐԵՋՄԱՆԱԿԱՆ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԱՌՋԵՒ

(ՆՈՅՄԵՐԸ 2)

Առաջին անգամն է որ Մեհեղոց օրը՝ պի-
 տի այցելեմ վենեակոյ գերեզմանաստունը,
 մեռելներու կզկին Ս. Միքայէլ:
 Ճանապարհիս վրայ, պատուհաններու
 առջև գրուած ծաղիկները՝ աշնան ցուրտ

ցօյին տակ զլուինին կախած են, իրբև թէ
 խորհէին՝ ո՞ր ձեռք պիտի գայ արդեօք զի-
 բնեք կտրելու, նետելու համար իր սիրել-
 ւոյն գերեզմանին վրայ, և որոնք պիտի կե-
 նան հոն իրբև վկայ անկեղծ սիրոյ, և պի-
 տի պատկերեն զաղափարական սիրահետ
 շղթայ մը՝ երկու որսերու մէջ, մեռածին ու
 ապրողին:
 Երէկուան նոյն զանգակներն են՝ որ կը
 հնչեն, բայց այսօր անոնք ախար շեշտ մ'ու-
 նին, այդ հարիւրաւոր զանգակներու ձայնը՝